

hösten 2008

Agblé

nyhetsbrev

Håkans resa till Crase • Intervju med Adidja • Kallelse till årsmöte

Håkans rapport från Crase

5/7 – 22/7 2007.

I höstas började min dotter Ida att tala med mig om att åka till Togo igen. Hon ville återse byarna i Kuma och alla vänner som vi lärt känna genom åren. Ida var med mig med en grupp elever från Molkoms folkhögskola vintern 1995. Då var vi där i 3 månader och det gjorde naturligtvis ett starkt intryck på Ida. År 2001 var vi där igen men den gången bara i 4 veckor och tillsammans med Idas lillasyster Hilda och kusin Annika.

Nu for vi dit på en privat resa men också med uppdrag från svenska togoföreningens styrelse att se hur de pengar som vi skickat ner för att reparera byggnaderna har använts. Byggnaderna uppfördes omkring 1990 med Svenska Togoföreningens insamlade medel och SIDA-bidrag. Besök från medlemmar i Svenska Togoföreningen är också ett tillfälle att se hur verksamheten på CRASE bedrivs och fungerar. Här vill jag också poängtera att när medlemmar besöker CRASE sker det alltid på egen bekostnad. Alla Svenska Togoföreningens insamlade medel används till att direkt stötta verksamheten på CRASE och med en mindre summa att informera medlemmar och bidragsgivare om läget på CRASE. Detta framgår av årsboksluten.

Ankomsten till Lomé är alltid lite kaotisk. Det slits i bagaget och blanketter skall fyllas i. Jag undrar alltid vem som läser det som vi fyller i på blanketterna. Desto skönare är det att konstatera att Yawo Duho (elev på CRASE 1991-1994 och stipendiat i Sverige 1993), symadamen Adidja och rektor Tchogbe finns på plats på flygplatsen för att hjälpa oss till l'Auberge de la Providence.

Det blir lite av en chock att återse huvudstaden Lomé. Gatorna är i ett uselt skick, gropiga och kraftigt eroderade av de ovanligt häftiga regn som fallit detta år. Regnen skulle sedan efter vår hemfärd bli våldsamma och skapa svåra översvämningar främst i landets norra delar. Husen verkar mer förfallna än sist och slumområden har vuxit upp i områden vid hamnen och industrierna öster om Lomé. I trafiken ser man många fler mopeditaxi än förr och vi såg flera olyckor med sådana mopeditaxi inblandade. Man berättade för oss att detta är ett gissel och skapar svåra personskador eftersom man sitter så oskyddad på en moped.

Man får också en känsla av att tiden står still. På morgonen gick vi till frukoststället på trottoaren under baobao-trädet vid apoteket i Djidjole. Där möts vi av samme energiskt arbetande man som vi gjorde 2001 och 1997. Han känner genast igen oss och frågar efter mina grabbar som var med 1997. Han kommer till och med ihåg vad vi brukade vilja ha från hans sortiment. Det kommer inte så många vita turister till hans lilla servering så vi möts av en viss munterhet och nyfikenhet över vad vi egentligen gör där. Riktigt trevligt.

Efter en natt i Lomé åkte vi så upp till först Kpalimé och därefter Kuma Dunyo. Vi blir in kvarterade i elevhemmet på CRASE och känner oss genast som hemma. Efter 6 sejourer på CRASE utspridda i tiden sedan 1986 är allt välbekant för mig och det känns tryggt. Rektor Tchogbe tar emot och madam Adidja blir uppspelt och glad som alltid. Vi konstaterar både hon och jag att vi under 2006 firade 20 år sedan vi var på CRASE första gången. Vi hurrade och pratade

minnen från alla svenska grupper som varit där och om utbytet mellan CRASE och folkhögskolorna i Mora och Molkom. Jag gjorde en liten intervju med henne som finns med detta utskick.

Husen på CRASE har verkligen genomgått en ansiktslyftning och det verkar vara gediget och bra gjort. Tchogbe förevisar och förklarar vad man gjort och vilka behov som återstår. På rektorns kontor har man klätt in väggarna med de fönsterluckor som man bytt ut vid reparationerna. Tchogbe berättar att det funnits folk som velat ha de gamla luckorna men han tyckte att de skulle användas för att pryda upp skolan. Rektorns kontor ser ovanligt ombonat ut med fönsterluckorna bildandes en panel av nästan svensk typ. Rektorn visar mig vilka behov det finns att reparera cisternerna som samlar upp regnvatten från husens tak. Det är väldigt arbetsbesparande för ungdomarna som bor på skolan att kunna ta vatten från cisternerna. Alternativet är att frakta det på huvudet den långa och branta vägen från antingen Dunyos eller grannbyn Adames vattenställen. Den äldsta cisternen är inte rund utan kantig och skulle behöva göras om och då byggas som en cylinder likt den nyare uppe vid elevhemmet.

Det kommer många kraftiga regnskuror under vår vistelse på elevhemmet men det regnar inte in. Det gjorde det när husen var ganska nya under början på 90-talet, men det är nu äntligen avhjälpt. Själva bor vi i ett nyinrett rum närmast den runda cisternen. Det var tidigare ett kök och har därför ett ganska sotigt tak och sedan många år rökimpregnerade väggar och tak. Det störde oss inte, snarare tvärt om. Det verkade som om den gamla röken höll insekter på avstånd och vi såg heller varken spindlar eller ödlor på rummet.

Elevhemmet var relativt välbelagt. Cirka 30 elever bodde där under vår vistelse. Av det kan man också konstatera att det är relativt många elever som kommer från byar lite längre bort ifrån. Den låga inskrivningsavgiften och i övrigt avgiftsfria utbildningen på CRASE kombinerat med möjligheten att bo gratis på skolan verkar locka elever inte bara från de närliggande byarna. Samtidigt finns det säkert mer att göra för att förankra skolans verksamhet i de behov som finns i de närmaste byarna dvs i Kuma. Grundtanken med skolans verksamhet är ju just den lokala förankringen.

Verksamheten på skolan rullade på som vanligt. Under våra veckor präglades skolans verksamhet av förberedelser för den stora examensfesten den 20/7. Palmbladstak skulle byggas, matlagning förberedas, leveranser till allt planeras och inbjudningar förmedlas. Denna gång mobiliserades också byborna i Dunyo för att reparera vägen i backen upp från Adamé. CRASE har en samlande funktion för den i övrigt ganska splittrade byn Dunyo. Man har ju under många år inte lyckats enas i bychefsfrågan och de gemensamma åtagandena har därför ibland försumrats. Inför en examensfest på CRASE blir det därför ett välkommet tillfälle att enas kring att få till bra förutsättningar för deltagarna.

14 elever skulle få sina diplom och avlägga examen; 8 flickor från syateljén, 1 flicka från hårflätningen och 5 pojkar från snickeriet. Festligheterna började kvällen innan med disko i refectoiren. Den

Fanfaren i Adamé.

Snickarateljén firar examen.

Syateljéns examen.

Eleverna hjälper till med reparation av vägen.

samlingslokalen heter numera "grande salle Mats Matsson". Vid 23-tiden stängde man ner för att vara i form till alla ceremonier dagen därpå.

Det började på morgonen med lärarnas avtackning av eleverna med verktyg och vatten som vi sett på tidigare examen. Madam Adidja och hennes elever lagade mat i stora mängder och gästerna började anlända. Festligheterna leddes av en ung konferencier som talade perfekt franska. Han försökte mana på så att tidsplaneringen inte skulle spricka helt. Notabiliteterna avlöste varandra i tal och spontan dans. Det var prefekten i Kloto, direktören för DJASE M Atsoo, präster med höga befattningar, körer och naturligtvis den eminenta "fanfaren" från Adamé under ledning av Matteo Alagbo själv gammal snickarelev på CRASE (han tog examen 1992). Fanfaren spelar på sina väl inspelade blåsinstrument och kombinerar det med en rytmsektion på tam tam trummor som ger deras speciella härliga sound som man kan höra i kyrkan i Adamé varje söndag.

Diplomutdelningen gick till så att varje notabilitet fick dela ut ett diplom. Eleven dansade fram till musik för att få några visdomsord och sitt diplom. Denna frimodiga uppsluppenhet känns lite främmande för en hämmad svensk. Tänk tanken att eleverna på fordonsprogrammet på Taserudsgymnasiet i Arvika skulle dansa fram i aulan inför alla kamrater och anhöriga, ta några extra turer på scenen och vinka och skratta. Som det nu är törs de knappt sjunga med i "den blomstertid nu kommer". Festligheterna slutar lika abrupt som de är intensiva. När alla fått mat efter en särskild ordning upplöstes det hela och spridda grupper bildades inför hemfärd. I den fasen av festen gavs möjlighet att återknyta bekantskapen med personer som jag träffat under tidigare vistelser på CRASE.

I övrigt kan jag nämna att jag hade sedvanlig kontakt med Yawa och hennes syskon i Dunyo. Där åt vi på kvällarna och de följde med på våra vandringar i omgivningarna. Överallt finns det folk att hälsa på och då är det ovärderligt att ha en med lokal förankring med sig. Stigarna i området ändrar sig från år till år och det är därför omöjligt att orientera sig efter gammal kunskap.

Vi kom att göra en vandring in i Ghana och denna gång blev det tydligt för oss att de politiska framgångarna i Ghana har lett till synliga förändringar och förbättringar i byarna. Vägarna är i bättre skick, man ser TV-antennerna på husen, husen är i bättre skick och utbudet av varor verkar vara större. I Kuma är det numera t ex svårt att få tag i en bil till Kpalimé. Vi fick ofta gå till Konda för att där ta en motorcykel till Kpalimé. Typiskt var väl att när vi skulle ha en bil så fick vi åka med en skjuts från Ghana mellan Konda och Kpalimé. Det verkar helt enkelt inta vara lönsamt att köra biltransporter. Bränslepriserna ökar, vägarna slår sönder bilarna och poliserna kräver betalt i vägspärrar.

Levnadsförhållandena i Togo är tuffa för befolkningen. I det läget fyller CRASE en viktig funktion. Den avgiftsfria utbildningen, den stora erfarenheten som lärarna besitter, möjligheterna för ungdomar att komma samman och dryfta sina förutsättningar och sin framtid, den lokala förankringen kring de behov som finns i byarna bidrar till yrkeskunnande och tro på förändringar och förbättringar.

Nedtecknat i Karlstad
Håkan Franklin

Intervju med Adidja Tontongou den 11/7 2007.

Adidja började på CRASE i juli 1986 och har därför firat 20-årsjubileum som sömnadslärare i Kuma Dunyo. I samband med detta gjorde jag följande intervju med henne.

Först bad jag Adidja att berätta lite om sig själv och om hur hon till slut hamnade på CRASE.

Adidja föddes 1954 i Mango i norra Togo. Som många från norra Togo är hon muslim. Hon var nummer 4 i en barnaskara på 5. Pappan hade 2 fruar men skilde sig från Adidjas mamma då Adidja var 9 år gammal. Mamman gifte därefter om sig men fick inga fler barn.

Adidjas pappa var mycket bestämd med att hon inte skulle behöva någon utbildning. Detta var ett trauma för Adidja som grät och bad om att få chans till en yrkesutbildning. Pappan bidrog till att hon redan vid 15 års ålder gifte sig. Mannen var soldat och de kom därför att flytta runt för att till slut hamna i Lomé. Samma år som de gifte sig tog sig mannen också en andra hustru.

I Lomé genomgick Adidja en utbildning till sömmerska som tog 3 år. Under tiden i Lomé fick de 5 barn. Mannens andra hustru fick också 5 barn.

De första 3 åren som sömmerska flyttade hon runt med sin man och tog på sig små uppdrag för att dryga ut hushållskassan. 28 år gammal och med 5 barn bestämde sig Adidja för att öppna en syateljé i Lomé. Hon knöt till sig 6 unga flickor som elever i ateljén. Det

tog dock bara 6 månader innan hennes man krävde att hon skulle stänga ateljén och istället ägna sig åt hem och barn på heltid. Det kunde inte Adidja acceptera så hon valde att lämna sin man.

I den situationen flyttade Adidja till sin mamma i Kpalimé som bodde där med sin man. 1986 fick Adidja syn på en annons på en anslagstavla i Kpalimé där rektorn på CRASE, Flevi Komla, sökte en lärare i sömnad. Hon sökte tjänsten tillsammans med 7 andra sömmerskor. Alla 8 intervjuades på inspektionen i Kpalimé och Adidja ansågs som den bäst meriterade och i övrigt också den lämpligaste.

När jag frågar henne om hur hon ser på sin lärargärning säger hon att det viktigaste naturligtvis är arbetet i syateljén. Hon lägger upp det så att eleverna får börja med handarbete, virkning, dukar etc. Därefter får de lära sig att klippa till. Det får de öva på cementsäckspapper. De får också se ihop de första plaggen på maskin också det i cementsäckspapper.

Sedan blir det dags att sy riktiga plagg. Det gör eleverna utifrån beställningar som de får med sig hemifrån. Detta är en viktig del i elevernas utbildning eftersom de inte får så många be-ställningar utifrån till skolan.

Adidja tycker också att det är viktigt att inspirera flickorna i syateljén att delta i sportaktiviteter, att sjunga med dem och att ha samtal med dem om deras situation. En viktig del av arbetet är att också ta ett ansvar

för elevernas situation på internatet.

Det som Adidja tycker är svårt i sitt arbete på CRASE är att det är så många elever och att de lär sig så olika fort. En del lär sig på en gång medan andra behöver mycket tid. När jag frågar henne om var gränsen i elevantal går säger hon att det hela tiden sker en omsättning av elever som slutar, tar examen och som kommer nya. Det ger ett elevantal som kan variera lite men som det är hennes uppgift att ta hand om.

Så frågar jag henne om hennes erfarenheter av arbetet med de svenska grupperna från Molkoms folkhögskola som besökte CRASE i perioder om 3 månader från 1981 till 1997.

Adidja märkte att den ganska långa tiden som varje grupp var där gjorde att eleverna på CRASE tappade rädslan som ofta finns hos unga togoleser för vita. Det gällde också Adidja själv. Det blev nästan som en familjekänsla och allt kom att avdramatiseras på ett intressant sätt. Adidja saknar verkligen det utbyte som var och skulle önska att det återupptogs på något sätt.

Några dagar efter vårt samtal kommer Adidja till mig med en liten present och påminner mig om att jag faktiskt kom till CRASE första gången 1986 och att det därmed har varit 20-årsjubileum också för mig.

Jag känner verkligen precis som hon att när man träffats så mycket och under så lång tid blir det avdramatiserat och man kan lite grand förstå omständigheterna som omger verksamheten på CRASE.

Välkommen på årsmöte i Stockholm!

**Kallelse till årsmöte i Svenska Togoföreningen,
Lördagen den 8 november kl 13:00, 2008, Ringvägen 83 i Stockholm**

Vägbeskrivning: Ringvägen 83 finner vi mitt emot Eriksdalshallen nära Skanstull på Södermalm.

Kommunal transport: Tunnelbana till Skanstull, uppgång mot Ringvägen, följ Ringvägen till fots ca 500 m (förbi gatukök, apotek mm) portkod 1848.

Ingela Fransson ordnar något ärbart så anmäl gärna att du kommer till henne via Ingela.Fransson@Stockholm.hsb.se eller via föreningens mejladress: kontakt@svenskatogoforeningen.se

Det går även utmärkt att meddela om det är någon punkt som ska upp på agendan utöver sedvanliga årsmötesförhandlingar.

Som man säger på Ewe: Miagadogo (vi ses snart igen)

Med vänlig hälsning
Eva Nilson, ordförande i Svenska Togoföreningen
evanilson@hotmail.com
Tel: 0707-290298, 0325-42009

Sänd oss gärna din mailadress om du vill ha information via e-mail från Svenska Togoföreningen.

Svenska Togoföreningen har en ny mailadress:
kontakt@svenskatogoforeningen.se